

15.3.2005

1094/9220/2004,
1174/9220/2004

Yleisradio Oy
PL 94
00024 Yleisradio

BESLANIN PANTTIVANKIDRAAMA- JA MOSKOVAN KOULUKAAPPAUS-DOKUMENTTIEN LÄHETYSAIKA

Asian tausta ja säännökset

Viestintävirasto sai yhteydenoton, jonka mukaan Yleisradio Oy:n 22.9.2004 kello 19.00 TV1 kanavalla lähetetyn Beslanin panttivankidraamaa käsittelevän dokumentin esitysajankohta ja sisältö ovat olleet lapsille sopimattomia (dnro 1094/9220/2004). Yhteydenotossa kiinnitettiin huomiota siihen, että dokumentin aihe oli lapsille erityisen ahdistava, koska panttivankidraaman uhrin olivat itsekin lapsia ja tapahtumapaikka oli koulu. Yleisesti ahdistavan aiheen lisäksi dokumentti sisälsi myös lapsille sopimatonta kuvamateriaalia kuten ruumiita.

Viestintävirasto kiinnitti niin ikään huomiota Yleisradio Oy:n 17.10.2004 kello 19.05 YLE24 kanavalla lähetetyn Moskovan teatterikaappausta käsittelevän dokumenttiohjelman lähetysaikaan ja ohjelman sisällön sopimattomuuteen lapsille (dnro 1174/9220/2004). Dokumentissa näytettiin muun muassa ruumiita ja puolialastomia tajuttomia panttivankeja, joita kannettiin ulos teatterista. Kuuluttaja varoitti ohjelman juonossa, että ohjelma sisältää kuvamateriaalia, jonka osa yleisöstä saattaa kokea järkyttäväksi.

Televisio- ja radiotoiminnasta annetun lain 19 §:n mukaan televisiotoiminnan harjoittajan on huolehdittava siitä, että televisio-ohjelmat, jotka väkivaltaisuuksensa tai seksuaalisen sisältönsä vuoksi tai kauhua herättämällä taikka muulla näihin rinnastettavalla tavalla ovat omiaan vaikuttamaan haitallisesti lasten kehitykseen lähetetään sellaiseen aikaan, jolloin lapset eivät tavallisesti katso televisio-ohjelmia. Lisäksi televisiotoiminnan harjoittajan on ilmoitettava tällaisten ohjelmien haitallisuudesta lapsille joko ennen ohjelman lähettämistä taikka pitämällä lähetyksessä koko ajan näkyvillä tunnusta, josta ilmenee ohjelman haitallisuus lapsille.

Säännöksen tulkintakäytännössä on kesästä 2004 lähtien ollut käytössä kolme vedenjakajakellonaikaa ikärajoineen. Käytännön mukaan alle 11-vuotiaille haitallisia ohjelmia ei saa lähettää arkinen ennen klo 17.00, alle 15-vuotiaille haitallisia ohjelmia ei saa lähettää ennen klo 21.00 ja alle 18-vuotiaille haitallisia ohjelmia ei saa lähettää ennen klo 23.00.

Yleisradio Oy:n selvitykset

Yleisradio Oy on antanut asiassa pyydyt selvitykset sekä tallenteet lähetyksistä.

Beslanin koulukaappauksesta kertovan dokumentin osalta Yleisradio Oy on todennut, että dokumentti on lähetetty Ulkolinja-ohjelman ohjelmapaikalla klo 19.05-20.00. Ulkolinjalle on rakentunut profiili laadukkaana ja luotettavana ajankohtaisohjelmaksi ja sen katsojille on muodostunut odotusarvo ohjelman sisällöstä. Odotusarvoon kuuluu, että ohjelmassa voidaan käsitellä vaikeitakin ajankohtaisia tapahtumia tavalla, joka kuuluu luotettavan julkisen palvelun journalistiseen tehtävään. Yleisötutkimuksen mukaan kyseistä ohjelmaa seurasi 260 000 henkilöä. Alle 14-vuotiaita lapsia ohjelma tavoitti 2 %.

Yleisradio Oy:n mukaan kyseinen ohjelma on ollut laadukas. Yleisradio Oy pitää tärkeänä, että traagisiakin kansainvälisiä tapahtumia käsitellään televisiossa hyvään katseluaikaan, jolloin esim. vanhemmat ja lapset voivat yhdessä käsitellä asiaa. Yleisradio Oy ei pidä Beslan-dokumenttia käsittelytavaltaan tai kuvailmaisultaan televisio- ja radiotoimintalain 19 §:ssä tarkoitettulla tavalla lasten kehitykselle haitallisena. Normaali Ulkolinja-ohjelman uusinta seuraavana päivänä klo 13.00 on tässä tapauksessa jätetty esittämättä.

Moskovan teatterikaappauksesta kertova dokumentti on esitetty ensin TV1:llä 13.10.2004 klo 19.05 ja sen jälkeen samaan aikaan 17.10.2004 Yle24 kanavalla. Kuten Beslanin koulukaappausdokumenttinkin, lähetettiin Moskovan teatterikaappausdokumentti Ulkolinja-ohjelman vakiintuneella ohjelmapaikalla.

Yleisradio Oy katsoo, että dokumentti on laadukas journalistinen ohjelma suurta kansainvälistä huomiota saaneesta terrori-iskusta. Dokumentissa kuvataan väkivaltaista ja ihmisuhreja vaatinutta tapahtumaa kiihottomasti ja analyttisesti antaen väkivaltaisille tapahtumille selitys. Ohjelmassa kuvan käyttöä ei voida pitää erityisen raakana tai poikkeavana suhteessa vastaavanlaisten todellisten tapahtumien tavanomaiseen kuvaukseen uutisissa ja ajankohtaisohjelmissä. Kuvan käyttö ei Yleisradio Oy:n mielestä ylitä K-15 kriteereitä, vaan on lain tarkoittamassa oikeassa suhteessa tapahtumayhteyteen. Lisäksi ohjelma on sijoitettu sellaiseen ohjelmaympäristöön, jossa lasten ei oleteta katsovan ohjelmaa yksin. Normaalisti Ulkolinja-ohjelma uusitaan seuraavana iltapäivänä kello 13.05. Moskovan koulukaappausdokumentin uusinta jätettiin kuitenkin lähettämättä.

Yleisradio Oy:n ja Viestintäviraston edustajat keskustelivat 18.1.2005 uutisten ja ajankohtaisohjelmien journalististen periaatteiden suhteesta lastensuojelusääntöön. Yleisradio Oy:n edustajat kertoivat yhtiön tavoitteena olevan pidäytyä käytännöstä, että uutismateriaali raastuisi myöhäisiltapäivän kohden. Tavoitteena sen sijaan on valita materiaali niin, että sen esittäminen ei olisi riippuvainen uutisten lähetysajasta. Viestintäviraston edustajat ilmoittivat selvittävänsä muiden EU-maiden tulkintakäytäntöjä asiassa.

Viestintäviraston arvio

Televisio- ja radiotoiminnasta annetun lain 19 §:ää sovelletaan kaikkiin televisio-ohjelmiin, joiden vastaanottamiseen ei tarvita suojauksen purkulaitetta. Laissa ei ole tehty poikkeusta uutis- tai ajankohtaisohjelmien osalta.

Tiedonvälityksen vaatimuksista johtuen uutisissa ja ajankohtaisohjelmissä on voitava kertoa myös järkyttävistä tapahtumista. Tällaisista tapahtumista kerrottaessa on kuitenkin huomioitava myös televisio- ja radiotoiminnasta annetun lain lastensuojelusäännös. Viestintäviraston näkemyksen mukaan julkisen palvelun journalistinen tehtävä on toteutettavissa lasten kehitystä vaarantamatta.

Televisio- ja radiotoiminnasta annetun lain 19 §:n 2 momentin mukaan, mikäli televisiotoiminnan harjoittaja lähettää 1 momentissa tarkoitetun lasten kehitykselle haitallisen ohjelman, sen haitallisuudesta lasten kehitykselle on ilmoitettava ennen ohjelman lähettämistä. Ilmoitusta ei vastaavasti tarvitse tehdä, jos lähetyksessä on koko ohjelman lähetysajan näkyvissä tunnus, josta ilmenee ohjelman haitallisuus lasten kehitykselle.

Viestintävirasto katsoo, että uutisten osalta lastensuojelusäännöksen asettama vähimmäisvaatimus on televisio- ja radiotoimintalain 19 §:n 2 momentin noudattaminen. Mikäli uutiset sisältävät lasten kehitykselle haitallista materiaalia, on tästä ilmoitettava ennen ohjelman lähettämistä tai vastaavasti lähetyksessä on koko ohjelman lähetysajan oltava näkyvissä tunnus, josta ilmenee ohjelman haitallisuus lasten kehitykselle. Erytystä huolellisuutta tulee noudattaa muun muassa kansainvälisten konfliktien, terroristi- ja ohjusiskujen, katastrofien ja muun vastaavanlaisen lasta mahdollisesti järkyttävän kuvamateriaalin esittämisessä. Uutisten osalta Viestintävirasto arvioi kutakin tapausta tapauskohtaisesti ohjelman sisältö ja lähetysaika huomioon ottaen.

Mitä dokumentteihin tulee, Viestintävirasto toteaa, että dokumentin ohjelmapaikan vakiintumisella, ohjelman profiililla tai katsojien odotusarvolla ohjelmien sisällöstä ei ole vaikutusta televisio- ja radiotoimintalain 19 §:n soveltuvuutta arvioitaessa. Television ääressä yksin oleva lapsi ei voi varautua siellä esitettyyn. Myös vanhempien on voitava luottaa siihen, että televisiossa ei esitetä alle 11-vuotiaille lapsille haitallisia ohjelmia arkisin ennen klo 17.00, alle 15-vuotiaille haitallisia ohjelmia ennen klo 21.00 eikä alle 18-vuotiaille haitallisia ohjelmia ennen klo 23.00. Televisio- ja radiotoimintalain 19 § 1 momenttia sovelletaan sellaisenaan dokumenttiohjelmiin.

Viestintäviraston näkemys on yhdenmukainen myös muiden EU-maiden kanssa. Saatujen selvitysten mukaan yleisin käytäntö lapsille haitallisten sisältöjen esittämisessä uutis- ja ajankohtaislähetyksissä on niistä varoittaminen etukäteen esimerkiksi kuulutuksilla tai jollain sopivalla tunnuksetta. Dokumenttiohjelmat muodostavat kuitenkin poikkeuksen ajankohtaislähetyksistä, koska niiden lähetysajankohta on mahdollista valita siten, ettei haitallista sisältöä esitetä alkuillasta. Näin ollen niiden sijoitukseen sovelletaan samoja sääntöjä kuin muihinkin ohjelmiin.

Viestintävirasto katsoo, että molemmat Yleisradio Oy:n esittämät dokumentit ovat sisältäneet materiaalia, jota voidaan pitää lasten kehitykselle haitallisena. Dokumenttien lähetysajankohta olisi tullut sijoittaa kello 21.00 jälkeiseen aikaan. Viestintävirasto kehottaa Yleisradio Oy:tä jatkossa erityiseen tarkkaavaisuuteen säännöksen noudattamisessa.

Yksikön päällikkö

Merja Saari

Lakimies

Päivi-Maria Virta